The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

Οι απόδημοι Έλληνες

Ιωάννα Μαγγανάρα, Ευστάθιος Σορώκος

doi: [10.12681/grsr.395](https://doi.org/10.12681/grsr.395)

Copyright © 1970, Ιωάννα Μαγγανάρα, Ευστάθιος Σορώκος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Μαγγανάρα Ι., & Σορώκος Ε. (1970). Οι απόδημοι Έλληνες. *The Greek Review of Social Research*, 2, 104–114.
<https://doi.org/10.12681/grsr.395>

οι απόδημοι "Έλληνες

(απόσπασμα βιβλίου υπό έκδοσιν)

υπό
Ιωάννας Μαγγανάρα και
Εύσταθίου Σορώκου

1. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ 1821 ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1940

Εἰς τὸ νεώτερον Ἑλληνικὸν Κράτος ἡ ἐξωτερικὴ μετανάστευσις¹ μὲ σκοπὸν τὴν μακροχρόνιον ἢ τὴν ὀριστικὴν ἐγκατάστασιν ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Μέχρι τοῦ 1890 διετῆρει αὕτη σποραδικὸν χαρακτῆρα καὶ κατηυθύνετο κυρίως πρὸς τὰς χώρας τῆς Βαλκανικῆς, τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, τὴν Ρωσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων, ἡ μετανάστευσις ἀλλάζει μορφήν περὶ τὸ ἔτος 1890· καθίσταται πλέον αὕτη ἐν συνεχῶς αὐξανόμενον ρεῦμα, μὲ κατεύθυνσιν κατὰ κύριον λόγον πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Οἱ μετανάσται προήρχοντο τόσον ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ στενοῦ τότε ἑλληνικοῦ χώρου, ὅσον καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐγκατεστημένων εἰς γειτονικά ἐδάφη, τμήμα τῶν ὁποίων ἀργότερον περιελήφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν. Τὰ ὑπάρχοντα διὰ τὸν ἑλληνικὸν ὄχρον στατιστικὰ στοιχεῖα ἀναβιβάζουν τὴν μετανάστευσιν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς διὰ τὸ ἔτος 1903 εἰς 14.090 ἄτομα, ἔναντι 8.104 τοῦ 1902 καὶ 2.333 τοῦ 1899.

Ἡ ὑπερπόντιος μετανάστευσις, διὰ τὴν ὁποίαν ὑφίστανται λεπτομερῆ στοιχεῖα, συνεχίζει αὐξανόμενη μέχρι τοῦ 1921, μὲ σημαντικὰς διαφορὰς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν μεταναστῶν, ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὰς τότε πολεμικὰς συνθήκας ἐν Ἑλλάδι. Ὁ ὑψηλότερος ἐτήσιος ἀριθμὸς μεταναστῶν κατὰ τὴν ἐν λόγω περίοδον παρατηρεῖται κατὰ τὰ ἔτη 1907 (37.391 μετανάσται) καὶ 1914 (37.957 μετανάσται). Γενικῶς, ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι τοῦ 1921 τὸ σύνολον τῶν ὑπερποντίων μεταναστῶν ἀνῆλθεν εἰς 398.767, τὰ 95 % δὲ αὐτῶν εἶχον προορισμὸν τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.²

Ἀπὸ τοῦ 1922 ἀρχίζει νέα φάσις διὰ τὴν ἑλληνικὴν μετανάστευσιν, ἡ ὁποία διαρκεῖ μέχρι τοῦ 1940. Ἡ ὑπερπόντιος μετανάστευσις παρουσιάζει κατὰ τὴν περίοδον αὕτην τὰς ἐξῆς δύο βασικὰς μεταβολάς:

α) Αὕτη μειοῦται περίπου εἰς τὸ 1/4 τῆς προηγουμένης περιόδου, μὴ ὑπερβαίνουσα τοὺς 9.710 μετανά-

1. Λέγομεν ὅτι μεταναστεῖν τις, γενικῶς, ὅταν ἐγκαταλείπῃ τὴν περιοχὴν ὅπου εὐρίσκεται ἡ κατοικία του καὶ ἐγκαθίσταται προσωρινῶς ἢ ὀριστικῶς εἰς ἄλλην περιοχὴν. Διὰ τοῦ ὅρου *ἐξωτερικὴ μετανάστευσις*, ἐξ ἄλλου, νοοῦμεν τὴν μετανάστευσιν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας ὅπου ἔχει τις τὴν κατοικίαν του. Ἡ τελευταία αὕτη μορφή μεταναστεύσεως, μάλιστα δὲ ἡ διὰ χρονικὸν διάστημα μεγαλύτερον τοῦ ἔτους, ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης ἐργασίας. Τὴν ἐξωτερικὴν μόνιμον μετανάστευσιν θὰ ἀναφέρομεν ἄλλῳ ὥς μετανάστευσιν.

2. Ὁ Β. Kayser εἰς τὸ βιβλίον του *Ἀνθρωπογεωγραφία τῆς Ἑλλάδος* (ἐκδόσις Ἐθνικοῦ Κέντρου Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, 1968), γράφει διὰ τὴν ὑπερπόντιον μετανάστευσιν τῆς περιόδου αὐτῆς (σ. 77): «400.000 μετανάσται ἐξ ἑνὸς πληθυσμοῦ δύο καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίων εἶναι φαινόμενον προωρισμένον νὰ ἀφίση μόνιμα ἴχνη».

ΔΙΑΓΡ. 1. ΥΠΕΡΠΟΝΤΙΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΕΞΑΕΤΙΑΣ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1891-1967

στας κατ' ἀνώτατον ὄριον (ἔτος 1919). Αἰτία τῆς ἐν λόγῳ μειώσεως ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος.

β) Οἱ ὑπερπόντιοι μετανάσται δὲν κατευθύνονται πλέον κυρίως πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ἀλλὰ σημαντικὸν τμήμα αὐτῶν (περίπου τὸ 1/3 ἐτησίως) κατευθύνεται πρὸς ἄλλας ὑπερποντίους χώρας: Καναδᾶν, Αὐστραλίαν, Ἀφρικὴν, κτλ. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰ νομοθετικά μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβον αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεία πρὸς περιορισμὸν τῆς εἰσόδου μεταναστῶν, συγκεκριμένως δὲ εἰς τὸν νόμον περὶ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀναλφαβήτων μεταναστῶν, ἐφαρμοσθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, καὶ εἰς τὸν νόμον τῶν ποσοστῶν (Quota Act), ἱσχύοντα μὲ τινὰς τροποποιήσεις μέχρι σήμερα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπηγορεύθη ἡ εἰς Ἑνωμένας Πολιτείας μετανάστευσις προσώπων κατ' ἔτος καὶ κατὰ χώραν πέραν τοῦ 3% τῶν εἰσελθόντων κατὰ τὸ ἔτος 1890.

Ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1940 ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπερποντίων μεταναστῶν ἀνῆλθεν εἰς 92.684.

Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν περίοδον ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια ἔχει ἐπεκταθῇ περίπου εἰς τὰ σημερινὰ γεωγραφικὰ τῆς ὅρια καὶ ἔχουν συντελεσθῇ αἱ πληθυσμιακαὶ ἀνακατατάξεις ἐκ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἐπομένως, ὁ μειωμένος ἀριθμὸς μεταναστῶν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀντιστοιχεῖ εἰς πολὺ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ τότε Ἑλληνισμοῦ.

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξέλιξις τῆς μεταναστεύσεως ἐξ Ἑλλάδος μέχρι τοῦ 1940. Οἱ μετανάσται τῆς περιόδου αὐτῆς ἐθεμελίωσαν τὰς ἑλληνικὰς ὑπερποντίους παροικίας, κυρίως δὲ ἐδημιούργησαν τὸν Ἑλληνισμὸν τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

2. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Εἰς τὰς ἐμφανισθείσας ἐκ νέου, μετὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, κατὰ τὸ ἔτος 1946, μεταναστευτικὰς κινήσεις παρατηροῦνται οὐδὲν ὀδυνηρὰ μεταβολαί ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν:

α) Ὁ ἐτήσιος ὄγκος τῆς μεταναστεύσεως ἐξ Ἑλλάδος, αὐξανόμενος συνεχῶς καὶ μὲ ταχύτατον ρυθμὸν, ἴδιᾳ μετὰ τὸ 1960, ἀνῆλθε τελικῶς εἰς 117.167 ἄτομα κατὰ τὸ 1965, ἔναντι 37.957 τοῦ 1914, τὸ ὁποῖον παρούσασε τὸ μεγαλύτερον ὕψος ὑπερποντίου μεταναστεύσεως πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου.

β) Ἡ ὑπερπόντιος μετανάστευσις παρουσιάζει σημαντικὴν αὐξησιν μετὰ τὸ 1954 ἐν σχέσει πρὸς τὴν περίοδον 1922-1940, τείνουσα νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς περιόδου 1903-1921. Παρὰ ταῦτα, μετὰ τὸ ἔτος 1960 τὸν κύριον ὄγκον τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος ἀπορροφεῖ ἡ πρὸς Εὐρώπην μετανάστευσις, κυρίως δὲ ἡ πρὸς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν (Διάγραμμα

μα 2), χαρακτηριζομένη ἀπὸ ὑψηλὸν ποσοστὸν ἐπιστροφῶν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἔτος 1967, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ ποσοστὸν τῆς πρὸς Εὐρώπην μεταναστεύσεως ἐμφανίζεται μειωμένον εἰς τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ ἔτους 1966.

Πίναξ 1. Ὑπερπόντιος μετανάστευσις

Ἔτος	Ὑπερπόντιοι μετανάσται	% ἐπὶ συνόλου μεταναστῶν κατ' ἔτος
1955	19.772	66,3
1956	23.147	65,4
1957	14.783	41,8
1958	14.842	60,5
1959	13.871	58,5
1960	17.764	37,1
1961	17.736	30,0
1962	21.959	26,1
1963	24.459	24,4
1964	25.327	24,0
1965	29.035	24,7
1966	33.093	38,0
1967	26.323	61,6

Πηγή: ΕΣΥΕ

γ) Ὡς καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, μάλιστα δὲ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, ἡ ὑπερπόντιος μετανάστευσις δὲν κατευθύνεται τόσον πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ὅσον πρὸς τὰς ἄλλας ὑπερποντίους χώρας. Οὕτω, ἀπὸ τοῦ 1948, ἀνω τῶν 2/3 ἐκ τῶν ὑπερποντίων μεταναστῶν κατευθύνονται κυρίως πρὸς Αὐστραλίαν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον πρὸς τὸν Καναδᾶν. Ἀπὸ τοῦ 1952 τὸ ρεῦμα πρὸς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας μειοῦται εἰς ὀλιγώτερον τοῦ 1/3 τῶν ὑπερποντίων μεταναστῶν, κατὰ δὲ τὸ 1955 εἰς ὀλιγώτερον τοῦ 1/4 αὐτῶν (Διάγραμμα 1).

3. ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1955

Κατωτέρω ἐπιχειρεῖται ἀνάλυσις τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τῆς ἐξ Ἑλλάδος μονίμου μεταναστεύσεως ἀπὸ τοῦ 1955 καὶ ἐντέλθεν, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ διατίθενται ἀναλυτικὰ στοιχεῖα ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς παρατηροῦμεν ἐκ τοῦ πίνακος 2, τὰ ἔτη 1963-1965 συγκεντρῶνουν τὸ ἡμισυ περίπου τῆς μεταναστευτικῆς κινήσεως τῆς περιόδου 1955-67.

Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη σημειοῦται ἀπότομος κάμψις τῶν ἀριθμῶν τῶν μεταναστῶν κατὰ 26% καὶ 51% ἀντιστοίχως ἔναντι τοῦ ἔτους 1965. Ὡσαύτως ἡ κατανομή τῶν φύλων παρουσιάζει διακυμάνσεις καὶ

1. Ὁρισμὸς ΕΣΥΕ: Ὡς μονίμως μεταναστευόντες θεωροῦνται ὅσοι Ἕλληνες ὑπῆκοοι, ἔχοντες τὴν μόνιμον κατοικίαν ἐν Ἑλλάδι, μεταβαίνουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἵνα ἐγκατασταθῶν ἐκεῖ διὰ χρονικὸν διάστημα πλέον τοῦ ἔτους.

ΔΙΑΓΡ. 2. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ, 1955-67

Πίναξ 2. Ἐτησία μετανάστευσις ἐξ Ἑλλάδος, κατὰ φύλον

Ἔτος	Ἀριθμὸς μεταναστῶν	%	Ἀρρενες %	Θῆλεις %
1955	29.787	3,7	65,6	34,4
1956	35.349	4,5	65,5	34,5
1957	30.428	3,8	63,0	37,0
1958	24.521	3,1	52,5	47,5
1959	32.684	4,1	59,2	40,8
1960	47.768	6,0	69,6	30,4
1961	58.837	7,5	61,5	38,5
1962	84.054	10,6	61,7	38,3
1963	100.072	12,7	61,9	38,1
1964	105.569	13,4	62,7	37,3
1965	117.167	14,8	55,7	44,3
1966	86.896	11,0	53,3	46,7
1967	42.730	5,4	53,5	46,5
Σύνολον	786.862	100,0		

Πηγή: ΕΣΥΕ

μόνον κατὰ τὰ τρία τελευταῖα ἔτη καθίσταται περισσότερο ὁμαλὴ.

Δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὸ μέγεθος τῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, συγκρίνοντας τὴν ὑπεροχὴν γεννήσεων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μεταναστῶν. Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ φυσικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπολείπεται τῆς ἀντιστοίχου ἐτησίας μονίμου μεταναστεύσεως κατὰ τὰ ἔτη 1963, 1964, 1965, ἐνῶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα αὕτη παρουσιάζεται διπλασία καὶ τριπλασία τοῦ ἀντιστοίχου ἀριθμοῦ τῶν μεταναστῶν (Διάγραμμα 3).

Ἀνάλυσις τῆς μεταναστεύσεως κατὰ περιοχὰς προορισμοῦ

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν μεταναστῶν κατὰ περιοχὰς προορισμοῦ συνάγεται τὰ ἀκόλουθα:

α) Κατὰ τὰ ἔτη 1960-66 σημειοῦται σημαντικώ-

ΔΙΑΓΡ. 3. ΥΠΕΡΟΧΗ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ. 1955-67

Πίναξ 3. Μετανάσται ἐξ Ἑλλάδος κατὰ περιοχὰς προορισμοῦ

Ἔτος	Καναδάς	Ὑπερπόντιοι χώροι Αὐστραλία	ΗΠΑ	Σύνολον ὑπερποντίων	Εὐρωπαϊκαὶ χώραι Σύνολον	Δ. Γερμανία	Μεσογ. χώραι 'Αφρική, Ἀσίας	Μὴ δη- λῶσαντες	Γεν. σύν- ολον
1955	2.153	9.052	6.896	19.772	6.068	679	3.747	200	29.787
1956	4.406	7.763	8.982	23.147	7.780	1.312	4.181	241	35.349
1957	4.982	6.023	1.807	14.783	13.046	1.455	2.415	184	30.428
1958	4.942	4.519	3.870	14.842	6.567	1.975	2.998	114	24.521
1959	4.520	5.491	2.528	13.871	6.713	2.543	2.696	404	23.684
1960	4.682	8.335	3.561	17.764	26.927	21.532	2.848	229	47.768
1961	3.913	7.965	3.471	17.336	39.564	31.107	1.730	207	58.837
1962	3.622	11.942	4.460	21.959	60.754	49.532	1.141	200	84.054
1963	4.438	12.958	4.564	24.459	74.236	64.662	1.113	264	100.072
1964	4.202	15.954	2.890	25.327	79.489	73.343	696	57	105.569
1965	5.543	18.551	2.782	29.035	87.242	80.569	795	95	117.167
1966	6.267	13.070	12.193	33.093	53.050	45.494	626	127	86.896
1967	5.752	7.891	11.778	26.323	15.658	9.730	664	85	42.730
Σύνολον	59.422	129.514	69.782	281.711	477.094	383.933	25.650	2.407	786.862

Πηγή: ΕΣΥΕ

ΔΙΑΓΡ. 4. ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ. 1960, 1965, 1967

τάτῃ αὐξήσις τῆς πρὸς Εὐρώπῃν μεταναστεύσεως, ὁφειλομένη κυρίως εἰς τὴν αὐξησιν τοῦ ρεύματος πρὸς Δυτικὴν Γερμανίαν, ἐνῷ τὸ ἔτος 1967 σημειώνει κατακόρυφον πτόσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς μεταναστεύσεως, ἰδίᾳ δὲ πρὸς Δυτικὴν Γερμανίαν.

β) Ἐν σχέσει μὲ τὴν προηγουμένην περίοδον ἡ ὑπερπόντιος μετανάστευσις ἐμφανίζει καὶ αὐτὴ σταθερὰν αὐξησιν. Ἐχει ἀπολέσει ὅμως τὸν πρωτεύοντα ρόλον τῆς καὶ ἀντιπροσωπεύει ὁλονὲν μικρότερον ποσοστὸν τῆς συνολικῆς ἐξ Ἑλλάδος μεταναστεύσεως.

γ) Κατὰ τὰ ἔτη 1957-65 ἡ πρὸς Ἠνωμένας Πολιτείας μεταναστευτική ἐξοδος σημειώνει κάμψιν. Κατὰ τὸ 1965 ἀντιπροσωπεύει 9,5% τῆς συνολικῆς ὑπερποντίου μεταναστεύσεως, ἔναντι 34,8% τοῦ ἔτους 1955.

Ἀντιθέτως, ἡ Αὐστραλία ἀπορροφεῖ κατ' ἔτος ὁλονὲν μεγαλύτερον ἀριθμὸν μεταναστῶν. Πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ὑπερποντίων μεταναστῶν κατευθύνετο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ ἔτος 1965.

Καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον ὁ Καναδᾶς ἀπορροφεῖ μέχρι 6.000 ἄτομα ἑτησίως.

Κατὰ τὸ ἔτος 1967 τὰ δεδομένα τῆς ὑπερποντίου μεταναστεύσεως ἀντιστρέφονται. Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι καταλαμβάνουν καὶ πάλιν τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τῶν ὑπερποντίων χωρῶν, ἐνῷ ἡ Αὐστραλία ἔχει ἀπολέσει πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεταναστῶν τῆς.

δ) Ἡ πρὸς τὰς μὴ εὐρωπαϊκὰς χώρας τῆς Μεσογείου (Βορείου Ἀφρικῆς καὶ ἐγγὺς Ἀνατολῆς) μετανάστευσις μειοῦται συνεχῶς, τείνουσα νὰ καταστῇ ἀσήμαντος.

Ἀνάλυσις τῆς μεταναστεύσεως καθ' ἡλικίαν

Αἱ ὁμάδες ἡλικιῶν τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ 15-44 ἐτῶν συγκεντρώνουν τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν μεταναστῶν. Εἰδικότερον τὸ ἡμισυ περίπου αὐτῶν συγκεντρώνουν αἱ ἡλικίαι 20-29 ἐτῶν.

Τὴν μεγαλύτεραν συκέντρωσιν παρουσιάζουν διὰ μὲν τοὺς ἄρρενας αἱ ἡλικίαι 25-29 ἐτῶν, διὰ δὲ τὰς θήλεις αἱ ἡλικίαι 20-24 ἐτῶν. Ἐξ ἄλλου, τὸ ὑψηλὸν ποσοστὸν ἀρρένων μεταξύ τῶν μεταναστῶν τείνει νὰ μειωθῇ μὲ τὴν ἀπόδοτον τῶν ἐτῶν (βλέπε Διάγραμμα 4).

Τὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα προελεύσεως

Πρὸς καλυτέραν μελέτην τῆς δομῆς τῆς μεταναστεύσεως κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία καταλαμβάνει τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τὸ 1960, αὐξάνουσα συγχρόνως τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν μεταναστῶν. Πρὸς τοῦτο διακρίνομεν τὴν περίοδον 1955-64 εἰς δύο ὁμάδας ἐτῶν: 1955-59 καὶ 1960-64.

Ὡς παρατηροῦμεν ἐκ τοῦ πίνακος 4, κατὰ τὴν περίοδον 1955-59 τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν μεταναστῶν συγκεντρώνει ἡ Περιφέρεια Πρωτευούσης (19,4%). Ἀκολουθοῦν ἡ Μακεδονία (13%) καὶ ἡ Πελοπόννησος (11,5%).

Ἀντιθέτως, κατὰ τὰ ἔτη 1960-64 τὰ δεδομένα τῆς πρώτης περιόδου ἔχουν ἀνατραπῇ. Ἡ Περιφέρεια Πρωτευούσης καὶ ἡ Πελοπόννησος ἔχουν ἀπολέσει σημαντικὸν ἀριθμὸν μεταναστῶν, ἐνῷ ἡ Μακεδονία ἔχει διπλασιάσει καὶ ἡ Ἠπειρος ἔχει πενταπλασιάσει τοῦτον.

Ὡς διαπιστοῦμεν ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 5, ἡ εὐρωπαϊκὴ μετανάστευσις ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν φύλων. Τὸ περισσότερον ὑψηλὸν ποσοστὸν ἀρρένων κατὰ τὴν περίοδον 1955-59 παρουσιάζει ἡ Ἠπειρος (85,7% ἄρρενες), ἀκολουθεῖ δὲ ἡ Θεσσαλία (78,4%), αἱ Ἴωνιοι Νῆσοι (73%) καὶ ἡ Μακεδονία (71%). Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν περίοδον 1960-64 ἡ Κρήτη (74% ἄρρενες) παρουσιάζει τὸ ὑψηλότερον ποσοστὸν ἀρρένων, ἐνῷ εἰς τὰς ἄλλας

Πίναξ 4. Ποσοστιαία κατανομή μεταναστῶν κατὰ γεωγραφικὸν διαμερίσμα, 1955-59 καὶ 1960-64

Γεωγραφικὸν διαμερίσμα	1955-59 %	1960-64 %
Στερεὰ Ἑλλάς - Εὐβοία (ἐξ ὧν Περιφέρεια Πρωτευούσης)	22,1 (19,4)	16,0 (13,1)
Πελοπόννησος	11,5	8,6
Ἴωνιοι Νῆσοι	1,4	2,1
Θεσσαλία	1,3	3,6
Μακεδονία	13,0	27,5
Ἠπειρος	1,4	5,3
Κρήτη	1,2	2,5
Νῆσοι Αἰγαίου	5,8	4,7
Θράκη	9,0	6,3
Μὴ δηλώσαντες	13,5	10,0
Σύνολον	100,0	100,0
Πηγὴ: ΕΣΥΕ		

Πίναξ 5. Κατανομή μεταναστῶν κατὰ γεωγραφικὸν διαμερίσμα προελεύσεως καὶ κατὰ φύλον

Γεωγραφικὸν διαμερίσμα	1955-59		1960-64	
	Ἀρρενες	Θήλεις	Ἀρρενες	Θήλεις
Στερεὰ Ἑλλάς-Εὐβοία (ἐξ ὧν Περιφέρεια Πρωτευούσης)	59,2 (56,8)	40,8 (43,2)	46,0 (63,0)	36,0 (39,0)
Πελοπόννησος	63,5	36,5	58,0	42,0
Ἴωνιοι Νῆσοι	73,0	27,0	70,1	29,9
Θεσσαλία	78,4	21,6	68,9	31,1
Μακεδονία	71,0	29,0	61,1	38,9
Ἠπειρος	85,7	14,3	70,6	29,4
Κρήτη	63,7	36,3	74,0	26,0
Νῆσοι Αἰγαίου	63,2	36,8	60,6	39,4
Θράκη	52,4	47,6	64,3	35,7
Μὴ δηλώσαντες	51,3	48,7	60,2	39,8
Πηγὴ: ΕΣΥΕ				

45 χιλ.

ΔΙΑΓΡ. 5. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΜΟΝΙΜΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ. 1955-67

ΔΙΑΓΡ. 6. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
ΜΟΝΙΜΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ. 1955-59

ΔΙΑΓΡ. 7. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ
ΜΟΝΙΜΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ. 1960-64

Πίναξ 6. Μετανάσται ἐξ Ἑλλάδος κατὰ γεωγραφικὸν διαμέρισμα προελεύσεως, 1965-67

Γεωγραφικὸν διαμέρισμα	1965	%	1966	%	1967	%
Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Εὐβοία (ἐξ ὧν Περιφέρεια Πρωτευούσης)	21.700 (16.994)	18,5 (14,5)	19.570 (15.311)	22,5 (17,6)	13.284 (11.090)	31,0 (25,9)
Πελοπόννησος	12.990	11,0	11.325	13,0	6.654	15,5
Ἰόνιοι Νῆσοι	3.811	3,2	3.644	4,2	1.676	4,0
Θεσσαλία	6.478	5,5	4.257	5,0	1.806	4,2
Μακεδονία	44.903	38,3	27.213	31,3	10.149	23,7
Ἠπειρος	8.161	6,9	5.495	6,3	1.465	3,4
Κρήτη	3.502	3,0	2.501	3,0	986	2,3
Νῆσοι Αἰγαίου	6.500	5,5	5.507	6,3	3.242	7,6
Θράκη	7.413	6,3	5.408	6,2	1.568	3,7
Μὴ δηλώσαντες	1.709	1,4	1.976	2,3	1.900	4,4
Σύνολον	117.167	100,0	86.896	100,0	42.730	100,0
Πηγή: ΕΣΥΕ						

περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος ἡ κατανομή τῶν φύλων καθίσταται περισσότερο ὁμαλὴ, μὲ μόνον ἐξαιρέσειν τὴν Θράκην καὶ τὴν Περιφέρειαν Πρωτευούσης, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ποσοστὰ τῶν γυναικῶν ἔχουν μειωθῇ κατὰ 11,9% καὶ 4,2% ἀντιστοίχως ἔναντι τῆς προηγούμενης περιόδου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σημειωθείσαν μείωσιν τῆς συνολικῆς μεταναστεύσεως κατὰ τὰ ἔτη 1966 καὶ 1967, ὀφειλομένην κυρίως εἰς τὴν μείωσιν τῆς μεταναστεύσεως πρὸς Δυτικὴν Γερμανίαν, αὕτη ἐπέδρασε κυρίως ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἠπείρου, αἱ ὁποῖαι ἀπώλεσαν τὸ ἥμισυ περίπου τῶν μεταναστῶν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1967. Ἀντιθέτως, ὁ ρυθμὸς ἐξόδου ἐκ τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη.

Δυνάμεθα νὰ μελετήσωμεν καλῶτερον τὴν γεωγραφικὴν δομὴν τῆς μεταναστεύσεως ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεταναστῶν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων κατὰ γεωγραφικὸν διαμέρισμα. Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ σειρά τῶν ποσοστῶν ἐκτείνεται ἀπὸ 3% μέχρι 10% καὶ ὅτι ἐξ ὧν τῶν διαμερισμάτων τῆς Χώρας τὴν μεταλυτέραν ἀφαιμάξιν πλη-

θυσμὸν ἔχουν ὑποστῇ ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ ἡ Ἠπειρος.

Ἡ σύγκρισις κατανομῆς τῶν μεταναστῶν πρὸς τὴν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ γεωγραφικὸν διαμέρισμα ἐμφανίζει τὴν Μακεδονίαν κατέχουσαν πολὺ σημαντικωτέραν θέσιν εἰς τὴν μετανάστευσιν ἢ εἰς τὸν συνολικὸν πληθυσμὸν. Ἀκολουθοῦν εἰς μικρότερον βαθμὸν ἡ Ἠπειρος, ἡ Θράκη καὶ αἱ Νῆσοι Αἰγαίου. Ἡ συμβολὴ τῶν ἄλλων διαμερισμάτων δὲν ὑπερβαίνει τὸ 5%, ἐξαιρέσει τῆς Περιφερείας Πρωτευούσης (16,4%) καὶ τῆς Πελοποννήσου (11,2%).

Δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα συσχετίζοντα τὰς περιοχὰς προελεύσεως καὶ τὰς χώρας προορισμοῦ τῶν μεταναστῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπέτρεπον νὰ διερυνήσωμεν καὶ ἄλλας μεταβολὰς τῆς δομῆς τῆς μεταναστεύσεως εἰς τὰς διαφόρους γεωγραφικὰς περιοχὰς κατὰ τὴν περίοδον 1960-65. Μόνον διὰ τὸ ἔτος 1962, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντιπροσωπευτικὸν ὁλοκλήρου τῆς περιόδου αὐτῆς, ἔχουμεν τὰ διαλαμβανόμενα εἰς τὸν πίνακα 9 στοιχεῖα.

Τὸ μικρότερον ποσοστὸν μεταναστῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν ἀποστέλλουν ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ Νῆ-

Πίναξ 7. Ποσοστὰ μεταναστῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ γεωγραφικὸν διαμέρισμα

Γεωγραφικὸν διαμέρισμα	Πληθυσμὸς 1961	Μετανάσται 1960-65	Μετανάσται ἐπὶ πληθυσμοῦ %
Σύνολον Ἑλλάδος	8.388.554	466.498	5,5
Περιφέρεια Πρωτευούσης	1.852.709	76.789	4,1
Λοιπὴ Στερεὰ Ἑλλάς	970.949	17.558	1,8
Πελοπόννησος	1.096.390	52.506	4,7
Ἰόνιοι Νῆσοι	212.573	13.709	6,5
Ἠπειρος	352.604	32.436	9,2
Θεσσαλία	689.927	23.256	3,3
Μακεδονία	1.896.112	170.727	9,0
Θράκη	356.555	36.168	10,1
Νῆσοι Αἰγαίου	477.476	28.201	5,9
Κρήτη	483.258	15.148	3,1
Πηγή: ΕΣΥΕ			

(βλέπε συνέχειαν τοῦ ἀρθροῦ εἰς σελίδα 135)

Πίναξ 8. Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμοῦ καὶ μεταναστῶν κατὰ γεωγραφικὸν διαμέρισμα

Γεωγραφικὸν διαμέρισμα	% Πληθυσμοῦ 1961	% Μεταναστῶν 1960-65
Σύνολον Ἑλλάδος	100,0	100,0
Περιφέρεια Πρωτευούσης	22,0	16,4
Λοιπὴ Στερεὰ Ἑλλάς	11,5	3,7
Πελοπόννησος	13,0	11,2
Ἰόνιοι Νῆσοι	2,5	3,0
Ἠπειρος	4,2	7,0
Θεσσαλία	8,2	5,0
Μακεδονία	22,6	36,6
Θράκη	4,2	7,7
Νῆσοι Αἰγαίου	5,7	6,0
Κρήτη	5,7	3,2
Πηγή: ΕΣΥΕ		